

Popírající věta určuje *jiné* logické místo než věta popíraná.

Popírající věta určuje nějaké logické místo pomocí logického místa popírané věty, a to tím, že ji popisuje jako větu, jež leží mimo toto místo.

Už to, že popřenou větu lze znovu popřít, ukazuje, že to, co se popírá, je už větou, a nikoli teprve přípravou na nějakou větu.

- 4.1 Věta znázorňuje existenci a neexistenci stavů věcí.
- 4.11 Souhrn pravdivých vět je souhrnnou přírodovědou (či souhrnem přírodních věd).
- 4.111 Filosofie není jednou z přírodních věd.
(Slovo „filosofie“ musí znamenat něco, co stojí výše nebo níže než přírodní vědy, rozhodně však ne vedle nich.)
- 4.112 Cílem filosofie je logické ujasnění myšlenek.
Filosofie není naukou, nýbrž činností.
Filosofická práce se ve své podstatě skládá z ujasňování.
Výsledkem filosofie nejsou „filosofické věty“, nýbrž projasnění vět.
Filosofie má projasnit a ostře formulovat myšlenky, jež jsou jinak jakoby kalné a zamlžené.
- 4.1121 Psychologie není filosofii bližší než kterákoli jiná přírodní věda.
Teorie poznání je filosofií psychologie.
Neodpovídá mé studium znakového jazyka studium myšlenkových pochodů, jež filosofové pokládali za tak podstatné pro filosofii logiky? Jen se zapletli hlavně do nepodstatných psychologických zkoumání a obdobné nebezpečí hrozí také u mé metody.
- 4.1122 Darwinovská teorie nemá s filosofií do činění o nic víc než kterákoli jiná hypotéza přírodovědy.

- 4.113 Filosofie vymezuje hranice sporné oblasti přírodovědy.
- 4.114 Má vymezit myslitelné, a tím také nemyslitelné.
Má vymezit hranice nemyslitelného zevnitř skrze myslitelné.
- 4.115 Bude znamenat nevyslovitelné tak, že jasně znázorní vyslovitelné.
- 4.116 Vše, co vůbec lze myslet, lze myslet jasně. Vše, co lze vyslovit, lze vyslovit jasně.
- 4.12 Věta může znázornit souhrnnou skutečnost, nemůže však znázornit, co musí mít se skutečností společné, aby ji znázornit mohla – logickou formu.
Abychom mohli znázornit logickou formu, museli bychom se umět s větou postavit mimo logiku, to jest, mimo svět.
- 4.121 Logickou formu nemůže věta znázorňovat, ta se v ní zrcadlí.
Co se v jazyce zrcadlí, to jazyk znázornit nemůže.
Co *se* v jazyce vyjadřuje, to jím *my* vyjádřit nemůžeme.
Logickou formu skutečnosti věta *ukazuje*.
Vykazuje ji.
- 4.1211 Tak věta „fa“ ukazuje, že se v jejím smyslu vyskytuje předmět a; a věty „fa“ a „ga“ ukazují, že je v nich obou řeč o tomtéž předmětu.
Když si dvě věty odporují, pak to ukazuje jejich struktura; právě tak, když jedna z druhé vyplývá. Atd.
- 4.1212 Co lze ukázat, to *nelze* říci.
- 4.1213 Teď také rozumíme svému pocitu, že správným logickým pochopením disponujeme ve chvíli, kdy v našem znakovém jazyce vše souhlasí.
- 4.122 V jistém smyslu můžeme mluvit o formálních vlastnostech předmětů a stavů věcí, resp. o vlastnostech struktury

faktů, a v tomtéž smyslu můžeme mluvit též o formálních relacích a relacích struktur.

(Místo vlastnost struktury říkávám také „vnitřní vlastnost“; místo relace struktur „vnitřní relace“.)

Zavádím tyto výrazy, abych ukázal zdroj mezi filosofy velmi rozšířené záměny mezi vnitřními relacemi a vlastními (vnějšími) relacemi.)

Existence takových vnitřních vlastností a relací se však nedá tvrdit větami, nýbrž se ukazuje ve větách, jež ty stavy věci znázorňují a jež o těch předmětech pojednávají.

- 4.1221 Vnitřní vlastnost faktu můžeme nazvat též rysem tohoto faktu. (V tom smyslu, jako mluvíme třeba o rysech obličeje.)
- 4.123 Vlastnost je vnitřní, když je nemyslitelné, aby jí předmět neměl.
(Tato a tamta modrá barva eo ipso stojí ve vnitřní relaci světlejší a tmavší. Je nemyslitelné, aby *tyto* dva předměty v této relaci nestály.)
(Zde odpovídá kolísavé použití slov „vlastnost“ a „relace“ kolísavému použití slova „předmět“.)
- 4.124 Existence vnitřní vlastnosti nějaké možné situace nebude vyjádřena větou, nýbrž se ve větě, jež tuto situaci znázorňuje, vyjádří vnitřní vlastností této věty.
Připisovat větě formální vlastnost by bylo stejně nesignifikační jako jí takovou vlastnost upírat.
- 4.1241 Formy se nerozliší tím, že se řekne, že jedna má tu a druhá onu vlastnost; to by totiž předpokládalo, že má smysl vypovídat o obou formách obě vlastnosti.
- 4.125 Existence vnitřní relace mezi možnými situacemi se jazykově vyjádří vnitřní relací mezi větami, jež je znázorňují.

- 4.1251 A to řeší spornou otázku, „zda jsou všechny relace vnitřní, nebo vnější“.
- 4.1252 Řady, uspořádané podle *vnitřních* relací, nazývám formálními řadami.
Číselná řada není uspořádána podle vnějších, nýbrž podle vnitřních relací.
Právě tak je tomu s řadou vět „aRb“, „ $(\exists x):aRx \cdot xRb$ “, „ $(\exists x, y):aRx \cdot xRy \cdot yRb$ “ atd.
(Stojí-li b v některém z těchto vztahů k a, pak b nazývám následníkem a.)
- 4.126 Ve smyslu, v jakém mluvíme o formálních vlastnostech, můžeme mluvit též o formálních pojmech.
(Zavádím tento výraz, abych projasnil zdroj zaměňování formálních a vlastních pojmů, jež se vleklo celou starou logikou.)
To, že něco spadá pod nějaký formální pojem jako jeho předmět, nelze vyjádřit větou. Avšak ukazuje se to na samotném znaku tohoto předmětu. (Jméno ukazuje, že označuje předmět, číslovka ukazuje, že označuje číslo, atd.)
Formální pojmy opravdu nelze znázornit funkcí, jako vlastní pojmy.
Funkce totiž nevyjádří jejich zvláštnosti, formální vlastnosti.
Výrazem formální vlastnosti je rys jistých symbolů.
Znak zvláštností nějakého formálního pojmu je tedy charakteristickým rysem všech symbolů, jejichž významy pod ten pojem spadají.
Výrazem formálního pojmu je tedy větná proměnná, v níž je konstantní jen tento charakteristický rys.
- 4.127 Větná proměnná označuje formální pojem a její hodnoty předměty, jež pod ten pojem spadají.
- 4.1271 Každá proměnná je znakem formálního pojmu.